

poščadi za pristajanje helikopterja in med drugim zapelo tudi vrsto cerkvenih ljudskih pesmi, pred tem pa v polkrogu prelepo okrasilo amfiteater pred kapelico in še polepšalo mašno prizorišče, **prof. Janez Mece-novič** je premišljeval o generalu Maistru, čigar klic je odmeval tudi v Aljažu in njegovih sodobnikih, igralec in pesnik **Tone Kuntner** je recitiral svoje in tuje pesmi o življenju podeželskega človeka in njegovem odnosu do zemlje, en dan pa je bil na teh večerih navzoč tudi koprski škof **Metod Piriš**.

Vsaj še nekaj lepega se je tiste dni zgodilo na Kredarici: na poroki v kapelici je pel Domžalski komorni zbor.

»Tiste dni sem imel izvrstno kondicijo,« nam je pripovedoval dovški župnik in nadaljevalec Aljaževega dela na verskem področju France Urbanija. »Vsak večer okoli desetih, enajstih sem se s Kredarice odpravil v Krmo, Kot ali za Cmirom v dolino, da sem naslednje jutro in dopoldne tam opravil svoje obveznosti, popoldne pa sem se spet vrnil na Kredarico, da sem tam maševal in prisostvoval kulturnim večerom, ki jih je polepšalo izbrano petje — in tako vsak dan ves teden.«

NOVA KNJIGA O TRIGLAVSKEM ŽUPNIKU

Stopetdesetletnico Aljaževega rojstva so z različnimi prireditvami in drugačnimi priložnostmi proslavili tudi v nekaterih drugih krajih Slovenije: v Šentvidu v Ljubljani je bil Aljažev šentviški teden, v Aljaževem rojstnem kraju Zavru pod Šmarno goro so se obletnice spomnili 8. julija (rojen je bil 6. julija) predstavniki Planinskega društva Dovje Mojstrana, dovške župnije in Glasbene matice, proslava je bila tudi pri Aljaževem spomeniku na Šmarni gori, v Planinskem društvu Jakob Aljaž v Mariboru so pripravili Aljažovo sobo, na nekaterih postajah Aljaževega delovanja so od letošnjega poletja vpisne knjige in žigi, bodo pa v njegovi rojstni hiši, na Šmarni gori, v Trziču, Dobravi pri Kropi in na Dovjem, na Aljaža se spominjajo kranjski osnovnošolci, slišati je, da nastaja nova knjiga o triglavskem župniku...

Šele ob vsem tem, kar smo o Aljažu zvedeli do letos, se pravzaprav začnemo zavedati, kako ogromno in pomembno je bilo njegovo delo za slovenstvo — in da smo o tem delu v resnici prav malo vedeli.

FRANCOZA SVETUJETA FOTOVOLTNE CELICE IN SUHA STRANIŠČA

ČISTA ENERGIJA ZA ČISTE GORE

Od 28. avgusta do 4. septembra sta bila v Sloveniji francoska strokovnjaka **Pierre Colombot** in **Gerard Moine** in si ta čas ogledala nekaj slovenskih planinskih postojank 1. kategorije, ki so opremljene s suhimi stranišči in fotovoltnimi celicami za oskrbo z električno energijo. Pierre Colombot je vodja raziskovalnega inštituta, ki se ukvarja s projektiranjem in gradnjo sanitarij na težko dostopnih območjih, torej tudi v planinskih postojankah, in je avtor »suhaga stranišča« — to je bila podlaga za prototip suhega stranišča v Zasavski koči na Prehodavcih. Gerard Moine je elektroinženir v družbi Total Energie in specialist za opremljanje planinskih postojank s fotovoltnimi celicami; doslej je tako opremil že več kot 40 planinskih postojank v Franciji. V Slovenijo sta prišla, da bi si ogledala nekatere naše planinske koče, svetovala vsak na svojem področju ter tako vzpostavila stike za nadaljnje sodelovanje na tehnološkem področju med Francijo in Slovenijo.

DESET KOČ POD DROBNOGLEDOM

Njun obisk je posledica poznanstva med namestnikom vodje delegacije Komisije Evropske unije pri Vladi Republike Slovenije **Pierrom Borgoltzem** in strokovnim sodelavcem Gospodarske komisije (GK) pri Planinski zvezi Slovenije **Danilom Sbrizajem**. O obisku sta se začela dogovarjati že pred letom dni, in sicer z vso podporo PZS, pri tem pa se je Pierre Borgoltz kot velik ljubitelj slovenskih gor in tudi član PD Integral (je pa tudi član planinskega društva Rongead iz Lyona) zelo trudil za čimprejšnji obisk. Stroške za oba strokovnjaka je po že poprejšnjem dogovoru krila EU skupaj z deželno vla-

do departmana Rhone-Alpes, stroške za bivanje v planinskih kočah in za njegovo spremstvo pa PZS.

Sprva je bilo predvideno, da si bosta Francoza ogledala le tri planinske postojanke, le nekaj dni pred njunim prihodom pa je bil načrt na pobudo francoske strani spremenjen. Tako sta si ogledala kar deset slovenskih planinskih koč, in sicer 29. avgusta Kočo na planini pri Jezeru, dan pozneje Kočo pri Triglavskih jezerih in Zasavsko kočo na Prehodavcih, še dan pozneje Tržaško kočo na Doliču, Dom Planika pod Triglavom in Triglavski dom na Kredarici, 1. septembra sta se mimo Vodnikovega doma na Velem polju vrnila v dolino, dan pozneje sta obiskala Frischaufov dom na Okrešlju in Kočo na Loki pod Raduho, zadnji dan ogleda pa še Kočo na Kriški gori. Ker je bil v akcijo vključen tudi Triglavski narodni park, sta si 1. septembra ogledala še njihovo kočo na Rudnem polju. Oba Francoza je ves čas spremljal Danilo Sbrizaj, v posameznih postojankah pa so se jim pridružili še nekateri člani Gospodarske komisije pri PZS, tako **Silva Strassberger**, **Borut Železnik**, **Gregor Bregar**, **Janez Duhovnik** in **Janez Kratnar** ter predstavnik TNP **Martin Šolar**.

Francoska gosta sta si v teh planinskih kočah ogledala električno instalacijo in sanitarno urejenost postojank ter opravila pogovore z gospodarji postojank, da sta si ustvarila kar najbolj natančno predstavo o vsaki od planinskih koč. Podatke, ki sta jih zbrala, bosta uporabila za izdelavo poročila, v katerem bosta za vsako postojanko posebej svetovala po njunem mnenju najprimernejše rešitve tako glede energetske oskrbe kot glede sanitarij. Nasploh pa sta menila, da so slo-

venske planinske kočje zelo lepo urejene in nekatere še preveč udobne, ponekod pa so instalacije predvsem zaradi varčevanja (ko menda vsi znamo vse) izvedene nestrokovno. To in še marsikaj drugega sta skupaj s predstavniki PZS povedala tudi na dveh sestankih, ki sta bila vsekakor nadvse koristna.

SESTANKA V MINISTRSTVIH

Prvi je bil 29. avgusta v Ministrstvu za okolje in prostor z **Dimitrijem Purom**, vodjem skupine, ki skupaj s TNP pripravlja program, s pomočjo katerega bi dobili sredstva Evropske zveze tudi za planinske postojanke, predvsem za ureditev suhih stranišč in opremo s fotovoltnimi celicami. Na njem je predsednik PZS **Andrej Brvar** predstavil dosedanje delovanje PZS na tem področju in naše načrte. Dogovorjeno je bilo, da bo v kratkem sestanek z ministrom **Pavlom Gantarjem**, da bi skupaj poiskali področja, na katerih bi PZS lahko dobila denarno pomoč Ministrstva za okolje in prostor.

Drugi sestanek je bil 3. septembra v Ministrstvu za gospodarske dejavnosti pri državnem sekretarju za turizem **Petru Vesenjaku**, saj je del razvojnih načrtov slovenskega turizma tudi gorski turizem, ki mu je treba pomagati. Državni sekretar je pozdravil takšno pobudo in ob-

ljubil podporo pri reševanju takšnih planinskih problemov, zlasti še pri navezavi stikov pri pristojnih ministrstvih. Pred odhodom obeh strokovnjakov iz Slovenije je bila v prostorih PZS v Ljubljani tiskovna konferenca, na kateri je predsednik PZS predstavil namen njunega obiska pri nas in dosedanja prizadevanja PZS pri varovanju okolja z uporabo suhih stranišč in fotovoltnih celic v planinskih kočah. Oba Francoza sta povedala svoje prve vtise z ogledov in odgovarjala na novinarska vprašanja. Gerard Moine pa je tudi že pripravil kratko poročilo o svojem obisku v Sloveniji, ki ima namen svetovati PZS in TNP na področju solarne energije in sanitarij v planinskih postojankah v okviru skupnega Memoranduma o sodelovanju med Evropsko zvezo in Slovenijo v letu 1995. Takole je v njem zapisal g. Moine:

POROČILO GERARDA MOINA

Obisk desetih slovenskih planinskih postojank v enem tednu mi je omogočil spoznati energetske situacije v njih.

Večina planinskih postojank lahko sprejme precej veliko število obiskovalcev (od 80 do 150 ležišč) in jim nudi razmeroma visoko raven udobja.

Osnovne potrebe, to je razsvetljavo, radio, hladilnik in ponekod tudi črpanje vode, zagotavljajo elektrogeneratorji. V nekaterih postojankah je treba vodo črpati iz nižje ležečega jezera.

Sedanja situacija po mojih zaključkih ni zadovoljiva na dveh področjih, in sicer:

- na energetskem področju sedanja rešitev ni optimalna. Vsekakor mora elektrogenerator, ki je pogosto tudi precej močan (10 kW), delovati kar štiri do šest ur dnevno zato, da lahko napaja prejemnike z razmeroma nizko močjo, kot so razsvetljava, radio, hladilnik ipd.;
- na okoljevarstvenem področju je sedanja rešitev škodljiva (onesnaženje okolja, hrup ipd.), kar je v prosti naravi ali v naravnem parku težko sprejemljivo, pri tem pa sploh ne omenjamo še nevšečnosti, ki jih povzroča upravljanje generatorjev.

Zelo dobra in še posebno dobro prilagojena okolju je uporaba fotovoltnih celic, ki za svoje delovanje potrebujejo sončno energijo, ta pa je na voljo v velikih količinah prav v času uporabe planinskih postojank, to se pravi predvsem poleti. Fotovoltna energija se pridobiva direktno s pretvarjanjem sončne energije v elektriko z zbiralniki na podlagi silicija (kot na satelitih). Prednost je v valoriziranju obnovljive energije, ki obenem spoštuje varstvo okolja, kljub temu povzroča malo stroškov, načelo delovanja pa je zelo enostavno. Sončna plošča sončno energijo spreminja v električni tok in napaja električni akumulator, ki to energijo shranjuje za čase, ko ni sonca. Akumulator lahko to energijo nato oddaja v vsakem času, neodvisno od vremena, če sonce je ali ga ni, podnevi in ponoči.

To energijo se lahko uporabi direktno kot istosmerni tok (12 ali 24 Voltov) ali kot dvosmerni tok (230 Voltov) s pomočjo pretvornika.

Fotovoltna energija je še posebno primerna za osnovne potrebe planinske postojanke — za razsvetljavo in za komunikacijska sredstva (radio, mobilni, hladilnik ali zamrzovalnik in morebiti za črpanje vode).

Zakaj ženske bolj zebe?

V igri je nekaj osnovne fizike in fiziologije: ženske imamo večjo površino telesa v razmerju do svoje telesne mase kot moški, kar pomeni, da pri nizkih temperaturah skozi kožo izgubljamo več toplote, v vročini pa je ravno obratno več sprejememo. Ženske se pogosto pritožujemo zaradi mrzlih rok in nog. Tudi to je rezultat evolucije. Žensko telo namreč vedno ščiti reproduktivne organe z usmeritvijo večje količine krvi vanje, ko začne padati telesna temperatura. V okončinah je zato manj krvi in posledica tega je, da nas bolj zebe. Primerne rokavice, nogavice in obutev so za žensko še kako pomemben del planinske opreme, sploh v zimskih razmerah. Izogibajmo se ozkim oblačilom, še posebno ozkim rokavicam in nogavicam.

Težava, ki je od nekdaj zadevala samo ženske, so pogosto infekcije vaginalnega in urinalnega trakta v situacijah, ko ni možno dovolj skrbeti za osebno higieno, najpogostejše na daljših turah ter v vročem in soparnem vremenu. Če ni v bližini tople vode za umivanje, tedaj so zelo uporabni pakirani vlažni robčki, lahko tudi otroški (npr. Bidex). Nekatere ameriške raziskave so bojda dokazale, da pitje velikih količin soka iz brusnic pomaga preprečiti in pozdraviti lažja vnetja sečnika (urinalnega trakta). Medtem ko za ostale sadne sokove to ne velja, pa sok brusnic ovira naselitev določenih bakterij v celicah sečnika. Vseeno sok brusnic le ni nadomestek antibiotikov, tako da je v težjih primerih vnetja bolje poseči po zdravilih.

(Literatura: Backpacker, 6/95, pp. 18—22.)

Katarina Višnar

Glede na obstoječo 230-voltno električno napeljavo v planinskih postojankah lahko zagotovimo razsvetljavo z 230-voltnimi fluorescentnimi žarnicami, ki se napajajo iz pretvornika, priključenega na akumulator. Ta rešitev omogoča stalno uporabo razsvetljave. Da bi se izognili nepotrebnemu trošenju energije, je potrebno uporabljati porabnike z nizko porabo energije (uporaba fluorescentnih žarnic: 11-vatna fluorescentna žarnica je tako močna kot navadna 60-vatna žarnica; uporaba dodatno izoliranih hladilnikov).

LAŽJE ŽIVLJENJE ZA OSKRBNIKO IN PLANINCE

Približno 15 slovenskih planinskih postojank je opremljenih s fotovoltlnim generatorjem. Prve fotovoltne instalacije niso bile vse korektno izvršene (neprimerna izbira napetosti, slaba izbira delov ipd.). Sedanje fotovoltne instalacije so izdelane korektno, vendar ne pokrivajo vseh potreb, zato je potrebna še dodatna uporaba elektrogeneratorjev.

Energetsko avtonomnost planinske postojanke s 100 ležišči lahko zagotovi solarni generator z močjo 500 Watov — konica pet kvadratnih metrov za razsvetljavo in radio, kar predstavlja povprečno investicijo 2,500.000 SIT.

Uporaba 300-litrskega zmrzovalnika predstavlja dodatno površino tri kvadratne metre, kar predstavlja dodatno investicijo 800.000 SIT.

V tem primeru bodo elektrogeneratorji uporabljeni samo v posebnih primerih, ko je potrebno več energije (na primer pranje perila enkrat do dvakrat na teden ali za črpanje vode v nekaterih postojankah ali za napažanje akumulatorja v primeru daljšega obdobja slabega vremena brez sonca).

V Franciji fotovoltlni energijo uporabljajo že približno 15 let, in sicer z veliko uspeha. Danes je s fotovoltlnim generatorjem opremljenih že približno 100 planinskih postojank. Gradnja vsake nove postojanke že predvideva tudi instalacijo fotovoltlnih celic.

Fotovoltlna energija je olajšala življenje gospodarju postojanke in uporabnikom, ki so si prejšnje čase svetili s plinskimi svetilkami, kar pa ni najbolj varno.

Osebnostno sem mnenja, da je Planinska zveza Slovenije izbrala dobro rešitev za prihodnje, ko se je odločila postopoma opremljati postojanke s fotovoltlnimi celicami, s katerimi se bo zmanjšala ali pa celo v celoti ukinila uporaba elektrogeneratorjev, ki so v gorskem okolju vsekakor zelo škodljivi.

ODPRAVA MLADIH PERSPEKTIVNIH SLOVENSkih ALPINISTOV V TIEN ŠAN

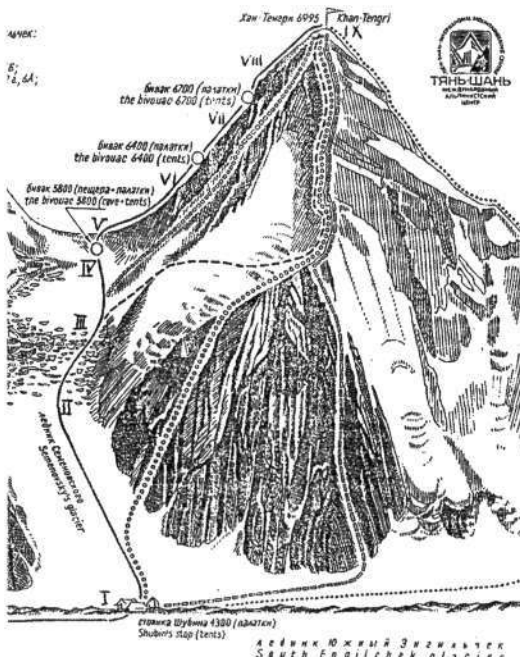
GOSPODAR NEBA IN PRINC DUHOV

Na najlepšo in najbolj zaželeno goro vseh alpinistov, ki se odpravljajo v pogorje Tien Šan, v Nebeške gore, na Khan Tengri, je bilo dano priplezati slovenski odpravi mladih perspektivnih alpinistov, ki so bili na poti od letošnjega 24. julija do 22. avgusta. Na vrhu, visokem le pet metrov manj kot 7000 metrov, pa so bili pravzaprav po naključju.

Na pot se je odpravilo deset alpinistov pod vodstvom **Aleša Cvahteta**, 42-letnega alpinista in alpinističnega inštruktorja, člana Alpinističnega kluba Vertikala. Z njim so bili njegovi klubski kolegi 28-letni alpinist **Klemen Čepič**, 21-letni alpinistični pripravnik **Igor Kopše** in 24-letni alpinistični pripravnik **Peter Geršak**, 25-letni **Boštjan Ložar** iz Alpinističnega odseka Ljubljana Matiča, ki je bil namestnik vodje odprave, 21-letni **Blaž Stres** in 23-letni **Peter Mežnar** iz Soškega alpinističnega odseka, 22-letni **Andrej Gaspari** iz AO Rašica, 23-letni **Tomaž Jakofčič** iz Akademskega AO ter 26-letni **Janez Cerar** iz AO Domžale. Prek Frankfurtu so se z letalom pripeljali do Almatija v Kazahstanu, od tod so jih z avtobusom peljali do Karakola v Kirgizistanu, od tam pa s transportnim helikopterjem v bazni tabor pod goro.

SPREMEMBA CILJA ODPRAVE

Prvotni cilj odprave je bil vzpon na 7439 metrov visoki Pik Pobedi oziroma vsaj vzpon mladih alpinistov do višine 7000 metrov. Ti v resnici natančno sploh niso vedeli, v kaj se podajajo, saj o gori in dotedanjih vzponih nanjo pred odhodom niso mogli dobiti podrobnih informacij.

Lepa piramida Khan Tengrija z nekaterimi vrisanimi smermi, po katerih so alpinisti, največ ruski, plezali na vrh gore